

Folketingets Miljøudvalg
Christiansborg
1240 København K

J.nr. 001-10744

Den 17. marts 2014

Folketingets Miljøudvalg har i brev af 18. februar 2014 stillet følgende spørgsmål nr. 154 (alm. del), som hermed besvares. Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Per Clausen(EL).

Spørgsmål nr. 154 (alm. del)

Ministeren bedes redegøre for, hvor udbredt forekomsten af de stoffer, der er undersøgt i forskningsstudiet offentliggjort i The Lancet og omtalt i Dagbladet Information lørdag d. 15. februar, er i Danmark og i danske produkter (jf. "Forskere: industriens kemi gambler med børns hjerner", Information d. 15. februar 2014 side 4).

Svar

Jeg vil gerne starte med understrege, at jeg naturligvis finder det bekymrende, når forskere kommer med nye resultater, der viser, at kemiske stoffer kan påvirke fosterets udvikling og medføre skader på hjernen hos børn. Samtidig synes jeg, at det er værd at bemærke, at flere af undersøgelsens resultater bygger på en udsættelse for stofferne, som er set i lande udenfor Danmarks grænser, fx Kina, Bangladesh og USA.

I Danmark er de 12 omtalte stoffer gamle kendinger, der enten er helt forbudte eller underlagt anden form for regulering, der begrænser menneskers udsættelse for dem. Fremadrettet handler det om, at vi skal blive bedre til at finde og vurdere stoffer, som kan påvirke hjernens udvikling. Derfor arbejder vi hårdt i EU for at få vedtaget, at flere stoffer skal testes for virkninger på hjernen.

Ideelt set fjernede vi udsættelsen for de 12 omtalte stoffer helt. Men blandt andet på grund af deres struktur og naturlige forekomst er det ikke muligt. Den 26. februar oversendte jeg på grund af undersøgelsen et kort notat til MIU, hvori der redegøres for den nuværende regulering, anvendelse og igangværende initiativer om de 12 stoffer.

Forekomsten af de 12 stoffer i Danmark og i danske produkter er for de fleste stoffer meget begrænset, men enkelte og forlængst forbudte stoffer, som PCB og DDT, kan dog stadig findes i miljøet, f.eks. i gamle byggematerialer eller som sporforureninger i andre produkter. Det skyldes, at de tidligere har været særdeles udbredte og har en struktur, der gør, at de ikke nedbrydes, og samtidig kan de transporteres over lange afstande med luft og vand. Det gælder også for PBDE'erne (bromerede flammehæmmere), ligesom bly og kviksølv som grundstoffer heller ikke kan nedbrydes.

Stofferne arsen, fluor og mangan omtales fortrinsvis, fordi de har givet effekt efter indtag af forurenede drikkevand i u-lande. De findes dog også naturligt i

det danske grundvand, så for at begrænse vores udsættelse for disse stoffer er der i Danmark fastsat drikkevandskrav, som skal overholdes af vandforsyningerne.

Jeg har bedt Miljøstyrelsen om at lave en oversigt over forekomsten af de 12 stoffer i Danmark. Denne følger nedenfor:

Bly:

Import og salg af produkter indeholdende bly er i vid udstrækning forbudt i Danmark. Den største tilbageværende anvendelse af bly i Danmark er i bilbatterier, hvor der ikke findes alternativer, og hvor der findes en pantordning, således at brugte batterier indsamles. Det formodes, at de næststørste anvendelser i dag er i skibskøle og erhvervsfiskeredskeer. Derudover kan bly forefindes i små mængder som dele af metallegeringer i en række produkter på det danske marked. Det er fortsat tilladt at bruge bly til helt særlige formål, herunder bl.a. i superledere, elevatorkabler, brilleglas, glas til røntgen afskærmning, særlige elektroniske komponenter og loddemateriale og til restaurering af historiske genstande.

Befolkningens største indtag af bly stammer dog fra føde- og drikkevarer. I Danmark ligger koncentrationen af bly i drikkevand generelt lavt (<1 µg/l). Kvalitetskravet for indholdet af bly i drikkevand er 10 µg/l ved forbrugers taphane. Kravet er fastsat i overensstemmelse med kravene i EU's drikkevandsdirektiv, som skal sikre forbrugernes sundhed.

Kviksølv – methylkviksølv

Der er kun få produkttyper tilbage på det danske marked, som indeholder kviksølv. Det drejer sig om sparepærer og lysstofrør, hvori mængden af kviksølv er begrænset med en grænseværdi, kviksølvholdigt amalgam til tandfyldninger i særlige tilfælde samt i enkelte måleinstrumenter til professionel brug. Ligeledes kan kviksølv forekomme i knapcellebatterier, men denne anvendelse forbydes med udgangen af 2015. Kviksølv og især methylkviksølv kan dog stadig findes i miljøet som forurening fra tidligere anvendelser i produkter eller industrielle processer, ligesom det kan transporteres over lange afstande via luft og vand, således at forureningen kan tilføres det danske miljø fra andre landes udledninger blandt andet fra kulkraftværker.

PCB (polychlorerede biphenyler)

PCB har været forbudt at anvende i Danmark siden 1977, og siden 2004 har der været et globalt forbud mod anvendelsen under Stockholmkonventionen. Da stoffet er en persistent organisk miljøgift kan PCB dog stadig forekomme i Danmark som restforureninger som følge af tidligere tiders anvendelse, eksempelvis i bygningsmaterialer og elektriske installationer.

I forbindelse med regeringens PCB handlingsplan fra 2011 blev "Kortlægning af PCB i materialer og indeluft" offentliggjort i december 2013. Kortlægningens resultater vil indgå i regeringens tværministerielle arbejdsgruppes fremtidige arbejde med PCB.

Toluen

Toluen anvendes som organisk opløsningsmiddel i en lang række produkter og er mest udbredt i maling, printerfarver, lime og køle- og smøremiddel. Ifølge produktregistret blev der i 2011 i Danmark registreret ca. 3350 tons toluen til erhvervmæssig brug fordelt på 2282 forskellige produkter. Der er ikke krav om registrering af produkter til private, men anvendelsen i forbrugerprodukter er reguleret, så der ikke må være mere end 0,1 % i lime, klæbemidler og spraymaling, mens det er forbudt i kosmetiske produkter med en undtagelse for brug i negleprodukter i en koncentration op til 25%.

Ethanol (alkohol)

Ethanol anvendes som organisk opløsningsmiddel i store mængder i bl.a. benzin, malinger og lime, i lægemidler, nydelsesmidler, laboratoriekemikalier, rengøringsmidler m. fl. til både private og erhvervmæssigt. I produktregistret blev der i 2011 registreret ca. 119.000 tons til erhvervmæssig anvendelse fordelt på 2500 produkter. Der er ikke krav om registrering af produkter til private. Befolkningens største udsættelse for ethanol/alkohol stammer dog fra indtag af øl, vin og spiritus.

Polybromerede diphenylethere (PBDE'er)

Polybromerede diphenylethere (PBDE'er) omfatter en række forskellige stoffer (alle tilhørende gruppen af bromerede flammehæmmere). PentaBDE, octaBDE og decaDBE er de stoffer i gruppen af PBDE'er, der tidligere blev anvendt i størst omfang. I 1999 blev der udarbejdet en omfattende kortlægning over brugen af alle bromerede flammehæmmere i Danmark. Den viste, at mere end 70% blev anvendt i elektrisk og elektronisk udstyr.

Alle PBDE'er har siden 2006 været omfattet af RoHS bekendtgørelsen, som fastsætter et maksimalt indhold på 0,1% i elektroniske og elektriske produkter i Danmark og EU. Derudover har anvendelsen af pentaBDE og octaBDE været forbudt i alle produkttyper i EU siden august 2004 med en grænseværdi på 0,1% og globalt under Stockholmkonventionen siden 2010.

Der kan dog stadig forekomme PBDE'er i produkter, enten i gamle produkter som blev markedsført, før forbuddet trådte i kraft, i lavere koncentrationer i genanvendte artikler eller som restforureninger fra tidligere brug, da stofferne er persistente og kan transporteres over lange afstande.

DDT

Der er ingen anvendelse af DDT i Danmark eller EU. DDT er som en persistent organisk miljøgift forbudt under Stockholmkonventionen, men siden det undtagelsesvist under konventionen stadig er tilladt at anvende DDT til fx malariabekæmpelse under særlige forhold, kan der på grund af stoffets persistens og mulige transport over lange afstande, stadig være en minimal udsættelse for stoffet via fødevarer og miljøet. I den danske overvågning af pesticidrester i fødevarer er DDT et af de pesticider, der blev fundet færrest gange i perioden 2004-11, hvilket stemmer overens det globale forbud mod DDT.

Chlorpyrifos

Der findes ingen sprøjtemidler godkendt i Danmark indeholdende chlorpyrifos. Rester af pesticider i fødevarer bliver overvåget, og i det danske overvågningsprogram bliver chlorpyrifos fundet i 5% af frugt- og grønt-prøverne men under grænseværdien. Den samlede udsættelse for chlorpyrifos via fødevareindtag udgør ikke en uacceptabel risiko, heller ikke hvis man tager højde for neurotoksiske effekter.

Biocid anvendelsen af chlorpyrifos er udfaset i hele EU. Det kan ikke udelukkes, at der kan være en eksponering via importerede artikler, som er behandlet med biocid-produkter indeholdende chlorpyrifos. Fra september 2016 vil udfasningen af chlorpyrifos i EU også omfatte importerede artikler.

Tetrachlorethylen / tetrachlorethen (drikkevand)

Tetrachlorethylen anvendes i dag i tekstil- og renserivirksomheder som rensmiddel, og i andre industrier som opløsningsmiddel og som mellemprodukt ved fremstilling af andre chlorerede stoffer. Anvendelsen i renseribranchen er reguleret i den såkaldte renseribekendtgørelse, hvor der stilles krav til brugen og indeslutningsgraden i renserier. I produktregistret blev der i 2011 registreret 58 tons fordelt på 19 produkter til erhvervsmæssig anvendelse i vaske- og rengøringsmidler. Der er ikke krav om registrering af produkter til private. Tetrachlorethylen er det også "reguleret" via miljøafgiften for visse klorerede opløsningsmidler, som dækker tetrachloretylen, trichloretylen og dichlormetan. Provenuet faldt hurtigt efter afgiftens indførelse, og afgiften giver nu stort set ikke noget provenu, hvilket indikerer, at forbruget er for nedadgående.

Gamle forurenede grunde fra renservirksomheder kan true grundvandet lokalt. Regionerne prioriterer oprydning af bl.a. forurenede renserigrunde. Kvalitetskravet for indhold af tetrachlorethylen i drikkevandet i Danmark er 1 µg/l og summen af flygtige organiske chlorforbindelser må ikke overstige 3 µg/l. Kravet er en skærpelse i forhold til EU's drikkevandsdirektiv, hvor kvalitetskravet for summen af tetrachlorethylen og trichloretylen er på 10 µg/l.

Arsen (drikkevand)

Arsen er naturligt forekommende i grundvand i koncentrationer, som afhænger af de geologiske forhold i undergrunden. Drikkevandsforsyningen er i Danmark baseret på grundvand, og der er fastsat kvalitetskrav til drikkevandet, som vandforsyningerne skal overholde. Kvalitetskravet for arsen i Danmark er blevet revurderet i 2012 og er fastholdt på 5 µg/l for vandforsyningerne. EU's Drikkevandsdirektiv tillader dobbelt så meget (10 µg/l).

Arsenforbindelser anvendes pt. i en mængde på 1.000 – 10.000 tons per år i EU, især som mellemprodukt, der anvendes til fremstilling af andre kemisk produkter i den kemiske industri.

Mangan (drikkevand)

Mangan er naturligt forekommende i grundvand i koncentrationer, som afhænger af de geologiske forhold i undergrunden. Kvalitetskravet for mangan i drikkevand i Danmark er 50 µg/l, hvilket svarer til kravet fastsat i EU's drikkevandsdirektiv.

Mangan anvendes i EU i en mængde på mere end 1 mio. tons per år. Størstedelen anvendes til produktion af rustfrit stål, hvorfra der ikke sker en væsentlig frigivelse. Dermed kan det forventes, at særligt produkter af rustfrit stål på det danske marked indeholder mangan. Mangan anvendes også som mikro næringsstof i gødning, hvilket vil kunne give anledning til spredning i miljøet.

Fluorid (drikkevand)

Fluorid er naturligt forekommende i grundvand i koncentrationer, som afhænger af de geologiske forhold i undergrunden. Kvalitetskravet for fluorid i drikkevand i Danmark er 1,5 mg/l, hvilket svarer til kravet fastsat i EU's drikkevandsdirektiv.

Fluor-forbindelser anvendes i EU i store mængder (mere end 100.000 tons om året) som industrielle mellemprodukter, bl.a. til produktion af perfluorerede stoffer, og til en lang række anvendelser inkl. gødning. Desuden anvendes fluor i tandpasta og mundskyl (til beskyttelse mod caries) Der er fastsat grænseværdier for indholdet på 0,15% i disseprodukter, som i øvrigt er beregnet til at skulle spyttes ud efter brug.